

Radmila Gikić Petrović: *Pre nego što započnemo razgovor o Vašim knjigama, bilo bi zanimljivo da nam nešto kažete o svom detinjstvu, školovanju, odrastanju...*

Mileta Prodanović: Nisam imao utisak da odrastam u neakvim posebnim okolnostima, jedno srednjeklasno jugoslovensko socijalističko detinjstvo u urbanom ambijentu, bez trauma, ništa više i ništa manje od toga, ničim privilegovan, ni za šta važno uskraćen... Ali tek kad sam se sa distance osvrnuo ipak sam zaključio da se okvir mog odrastanja u mnogo čemu razlikovao, naravno ne po standardu nego po činjenici da je to ipak bio jedan produhovljeni ambijent sa starinskim nameštajem, sa mnogo knjiga, naročito umetničkih, da su u kuću dolazili važni ljudi iz sveta umetnosti, da sam upijao priče interesantnih ljudi, da je postojao miris i ambijent očevog ateljea... Mašta može obući detinjstvo u vedre boje ili, naprotiv, u tamne, poput Kiša. U nekoliko navrata sam i posegnuo za blagom u tom kovčegu detinjstva, u nekoliko priča, pa je tu taj ambijent dodatno oneobičen... Živeli smo u maloj ulici sasvim blizu beogradskog korzoa, one trase koja se poklapa sa rimskim kardom, u kvartu koji omeđuju palata Akademije nauka sa jedne i kafana „Proleće“ sa druge strane. Živeli smo u ogromnom svetlom stanu sa zakrpljenim ćoškom od udarca oslobodilačke kaćuše ili „Staljinovih orgulja“, nas troje u jednoj sobi, a majčina majka, čiji smo podstanari bili, u preostalih stotinak kvadrata... Otac je bio slikar i profesor na Likovnoj akademiji, otprilike ovo što sam ja sada, majka geolog, tačnije paleontolog, bavila se mikrofosilima. U toj našoj tesnoj sobi često je boravio mikroskop donet iz njenog zavoda, majka je radila do kasno u noć, katkad bi mi dozvolila da svoju radoznalost zadovoljim tako što ću pogledati kroz okulare, ili bi me naprosto pozvala kada bi otkrila nešto novo ili interesantno. U tom osvetljenom okruglom polju, vidljivima su postajale golim okom nedostupne ljušture školjki koje su stvorile krečnjačke stene. Bila je to nekakva crno-bela enformel pozadina na kojoj su se izdvajali nešto pravilniji biomorfni oblici.

Škola se zvala „Braća Ribar“ i nalazila se pored Saborne crkve, otkucaji sa tog baroknog tornja dopirali su do stana i davali vremenski koordinatni sistem mom odrastanju. Iznad table je bila Maršalova slika malo pomerenjena ulevo, jer je kao njen pandan na desnoj strani stajala fotografija dva dečaka po kojima se u tom trenutku škola zvala. Oni su bili đaci te škole i dali su svoje mlade živote za slobodu, a od njih dvojice meni je uvek nekako bio draži Jurica, bio je plav kao i ja, bio je slikar... Naglašavalo se i da je to najstarija škola u Srbiji i da je njen projektant bila prva žena arhitekta, Jelisaveta Načić. Zbog blizine Patrijaršije po kraju se uvek kretalo mnoštvo sveštenih lica – kada su krajem dvadesetog veka naši narodi

odjednom otkrili duhovnost, kada su ljudi masovno izjavili da su zapravo bili prikriveni vernici, setio sam se da su se tada ljudi na ulici pri mimoilaženju sa sveštenicima uglavnom hvatali za dugme, da ih ne tera baksuz... Toliko o „nebeskom narodu“...

Raspuste sam uglavnom provodio na selu, kuća u kojoj se rodio moj otac nalazi se u Pranjanima, mestu koje je tek u novije vreme postalo poznato jer je dugo bio na snazi izvestan *damnatio memoriae*, s obzirom na ratnu prošlost tog kraja. Činjenica da je sa improvizovanog aerodroma krajem rata poletelo nekoliko stotina američkih pilota oborenih i spasenih nad Balkanom bila je poluprikrivena, a sada je to razlog za periodične posete američkih ambasadora i donacije USAID-a. Interesantno je da je u atar sela „zveknula“ i jedna raketa 1999. godine, i to baš na livadu koja pripada mojoj porodici, ali je po svoj prilici taj projektil prethodno pogodila i skrenula protivvazдушna odbrana.

Selo ili varošica, to se ni danas ne može odrediti, tek kuća koju je podigao moj pradedu sama po sebi je impresivna, pomalo i misteriozna, u njoj je i deo nameštaja kupljen na aukciji 1905. godine kada je rasprodavano pokućstvo poljske vile Obrenovića u obližnjem Takovu. Ogroman tavan bio je, kako bi se to danas reklo, repozitorijum svega i svačega, pisama, arhivalija, fotografija, računa, udžbenika sa kraja devetnaestog veka, ceduljica na kojima je pisalo, recimo, da NOO Sreza takovskog privremeno oduzima toliko i toliko žita, zaprežna kola ili nešto treće, pa se obavezuje da će vratiti jednog dana – da li su vratili to je danas teško utvrditi, verovatno nisu pošto je revers još tu... Nama, deci, o prošlosti se nije puno pričalo, ali smo na kraju krajeva, zahvaljujući odlomcima iz prisluškivanih razgovora odraslih, ali i iz papira koje smo otkrivali na tavanu, uspeli nekako da sklopimo mozaik.

Ja sam jedina, ali je deda čije ime nosim imao jedanaestoro dece koja su se rađala od 1908. do 1930. godine i svi su osim strica koji je poginuo u partizanima i jedne tetke koja se kasno udala imali po nekoliko potomaka, tako da je tu uvek bilo mnoštvo dece. U tom kraju se govorilo da Prodanovići nisu ni porodica, ni klan već pleme. Deda je pisao dnevnik u Prvom svetskom ratu, iz dana u dan, i tu „žicu“ su „pokupili“ neki od njegovih sinova i još više unuka, svi ponešto beleže bez obzira što su po struci nešto drugo. Velika tvrdo ukoričena knjiga ispunjena čitkim rukopisom i crtežima topografskih situacija sa ratišta od Cera do Solunskog fronta stajala je u zaključanoj drvenoj kutiji u memorijalnoj sobi koja se zvala Sala, ispod velikog ogledala koje je udvajalo odaju. I pre no što smo pročitali rukopis, mi, deca, znali smo da je to nešto važno. I danas, čini mi se, osećam kako ta dragocena unikatna knjiga zrači nekakvu auru, isijava nekakvu energiju iz te drvene politirane kutije... Dnevnik je 1994. godine objavljen kao knjiga u izdanju danas nepostojećih „Dečjih novina“ iz Gornjeg Milanovca, a neke od zaista čudesnih situacija zabeleženih u njemu poslužile su mi kao podloga za radove iz vizuelnih umetnosti. Ne kao građa za književne zahvate... Tako „izazovna“ kuća teško je mogla da izbegne da bude konačište za razne vojske u narednom svetskom ratu u kojem su, ma kako to nemoguće zvučalo, pripadnici moje porodice više gubili živote nego što su učestvovali... Na obe strane... Kroz kuću je, kako kaže narod, prošla ala i vrana, od britanskih vojnih misija,

pomenutih pilota, do strica Stjepana Mesića i Majevičkih brigada... Nešto od te građe, naravno preoblikovane, stoji u osnovi moje priče „Moj teča Bond, Džejms Bond“ iz zbirke Agnec. Odsjaji tog ambijenta postoje u još nekim pričama, na primer u „Engleskoj uniformi boje pustinskog peska“ iz iste zbirke. I danas, u širem smislu, nismo tipična srpska porodica utoliko što svako sa svakim razgovara, nismo u svađi oko ideologije, nismo na sudu oko međe, imovine...

Sa druge strane, majčine, postojala je ta teška bosanska priča... Nju je otelotvoravala majčina majka, gospodarica svega u našem beogradskom stanu. Taj sloj nije ublažila ni činjenica da su ona i njen muž u Beograd došli 1919. godine. Do kraja svog dugog života govorila je ijekavicom. Više je volela da je zovu Vukica, jer je Vukosava nekako glomazno, augmentativno, možda i seljački. A taj deminutiv joj baš nikako nije pristajao. Njen učitelj u osnovnoj školi bio je Veljko Čubriloović, obešeni sarajevski atentator i može se zamisliti intenzitet patriotizma koji je on usadio svojim đacima. Imam i veliku fotografiju razreda sa kraja njene osnovne škole, niže, naravno, ali i svedočanstvo sa Čubrilovićevim potpisom i prekrasnom taksenom markom sa drevnim grbom Bosne i slovima tri pisma... Njen muž, dakle moj deda, prebeg iz austrijske vojske i solunski borac, bio je u narednom ratu jedini rezervni oficir koji je sa grupom zarobljenih generala jugoslovenske vojske ostao u Nemačkoj nakon završenog rata. Izdržavali su ih takozvani Saveznici. Nikada nisam sebi razjasnio da li je odbio da se vrati kući zbog strašne, teško podnošljive energije njegove žene, ili je njega i njegove drugove iz zarobljeništva nestašica belih konja u toj razorenoj Evropi sprečila da krenu ka komunizmom porobljenoj otadžbini i oslobode je... Ni tog dedu nisam upoznao, mesec dana po mom rođenju oborio ga je kamion dok je vozio bicikl. Kako nije hteo ili mogao da miruje umro je u bolnici pa se tako moja staramajka iz bele udovice transformisala u stvarnu...

Iz te intenzivne zajednice otišli smo kad su nam svima živci bili na izmaku, negde na kraju moje gimnazije. Bila je to Druga beogradska koja više ne postoji, danas je Filološka. Moguće je da sam postao pisac delom i zahvaljujući dobrom profesoru književnosti – Stevan Numović bio je tih, povučen, ali veoma duhovit čovek, i sam je bio pesnik i crtao je, imao je nekoliko izložbi, nenametljivo se trudio da nam proširi horizonte i da nam ne ogadi književnost uprkos užasnim obaveznim programima. Izbor studija, najpre pogrešan, arhitektura kao kompromis ili pokušaj da se pobegne od neumitnog, konačno Akademija, ali to je sada već sasvim druga priča...

R. G. P.: *Pre nego što ste objavili zbirku pesama, već ste imali tri romana, Večera kod svete Apolonije, Novi Klini i Pas prebijene kičme. Oglašavanjem sa pesama Mijazma, davne 1994. godine, pomalo ste iznenadili svoje čitaoce. Vi ste bili zahvalni, pre svega, izdavaču Petru Krduu. Da li se možete priseliti tog vremena, i da li i dalje pišete pesme?*

M. P.: Nisam pesnik, to mi je bilo jasno i u trenutku u kojem je ta knjiga izašla – tako da sam tu meni dragu knjigu shvatio kao destilat prethodne koja je, jasno, bila prozna. Dve godine pre Mijazme izašla je moja knjiga Pas prebijene kičme. Ona je pisana nešto ranije, u

trenucima kada se društvo oštrilo za predstojeći sukob, ona je pisana „uživo“, jednim svojim važnim slojem ona je za mene bila neka vrsta krhkog štita pred događajima koji su se ubrzavali. Terapeutska knjiga... Tada sam još, pokazaće se – naivno, verovao da racionalno raščlanjavanje stvari može dati makar mikronski doprinos da se taj pomahnitali voz zaustavi. Sećam se da je, u maloj garsonjeri na Slaviji gde smo moja žena i ja tada živeli, zazvonio telefon – javio se moj drug iz JNA, prekrasan, radoznao dečak iz malog mesta u delti Neretve. Domogao se telefona koji nije prekinut. Veliki grad je džungla, moguće je sakriti se, niko od obveznika koje sam tada poznavao nije spavao na svojoj adresi. U malom mestu to je skoro nemoguće, „pokupilo ga je“, obuklo u uniformu, dalo kalašnjikov u ruke i poslalo na prvu liniju fronta. Uspeo je nekako da utekne sa prve linije i pronađe govornicu da pita da li smo još prijatelji. To je samo jedna od onih graničnih situacija koje emotivno pomeraju iz temelja. To, ali i gnusni likovi onih koji su proizvodili nesreću su, ako može tako da se kaže, „materija“ ove zbirke. Mračnim gospodarima rata pronađeni su korelati u drevnoj prošlosti, sve je, čini mi se, jasno i zgusnuto... Eto, utoliko je ova zbirka samo koncentrat prethodne proze.

R. G. P.: Iz zbirke priča Nebeska opera, na jednom mestu u priči „Živi rukopis“ kažete ironično: kome, osim policajcima, nedostaje „sveznajući pripovedač“. Lepa aluzija, pa ipak, pojasnite nam.

M. P.: Osamdesete su bile godine kada se mnogo govorilo o formi, o povratku na igru u tekstu, u slici, o strategijama vizuelnih umetnosti, strategijama pripovedanja, poziciji sveznajućeg ili pak nesigurnog pripovedača. Ili, kako je tada Umberto Eko u „Komentarima uz Ime ruže“ kratko i jasno postavio pitanje – ko govori? Moja generacija koja je, u nedostatku boljeg određenja, bila nazvana „mladom srpskom prozom“ stajala je u poetičkoj opoziciji sa starijim krugom pisaca koji je pak bio opisivan kao „stvarnosna proza“. Verujem da su te fioke u nekim periodima neizbežne, ali sam i tada kao i sada bio duboko skeptičan prema svim tim svrstavanjima. U taj „generacijski voz“ sam uskočio knjigom objavljenom u ediciji „Pegaz“ tada respektabilne Književne omladine Srbije. Posle mene je u taj krug ušao još jedino Sreten Ugričić, a nakon nas su došli drugi, još mlađi, koji su prirodno stajali u izvesnoj opoziciji prema nama. Sa tom prvom knjigom bio sam autsajder, neko ko u taj prostor dolazi iz druge oblasti, moji ispisnici su već imali barem jedno ukoričeno izdanje ili više njih. Ono što sam objavljivao u književnosti u prvo vreme su mnogi videli kao prolazni incident, konačno, ni ja tada nešto nisam mislio da ću biti pisac. Bilo mi je interesantno što se nalazim u polju u kojem me niko ne zna. Posle intenzivnog izlaganja na početku osamdesetih, naročito u SKC-u, već je postojao neki horizont očekivanja od mene u toj sferi. U književnosti toga nije bilo, imao sam neverovatan osećaj slobode. Naravno, posle se i tu promenilo ponešto, svaku narednu knjigu na neki način obavezuju prethodne. „Živi rukopis“ je, svakako, vrlo ironična priča, brutalno postavljena prema onima koji, kako svojevremeno reče jedan polupismeni likovni kritičar, „u srebrnim cipelicama ulaze u čarobni svet

umetnosti". Ovo je, dakle, neka vrsta poigravanja sa jednim od stereotipa koji su se dugo zadržali u našoj sredini.

R. G. P.: *O romanu Pleši, čudovište, na moju nežnu muziku, Dragana Besara („Reč“, maj 1997) zabeležila je: „tretiranje ‘pripovedača’ predstavlja svojevrсно poigravanje sa samim činom pisanja narušavanje reda ozbiljnosti, razotkrivanje književnosti kao ‘divne laži’ koja sve može i sve zna” kao mane Vašeg romana. Zašto bi to bio nedostatak?*

M. P.: Roman *Pleši, čudovište, na moju nežnu muziku jeste knjiga isto tako pisana „naživo”*. Mnoge brutalne stvari koje su tu naslućene i zapisane kasnije su se potvrdile, počevši od Srebrenice do toga da su se naši udbaško-zločinački gospodari rata petljali sa delima velikana evropske moderne umetnosti... To je primetio i Dejvid Noris u velikom eseju o toj knjizi. Učinilo mi se da je toj ratnoj građi najviše prijala razlomljena linija vremena i „kubističko” tretiranje materije, tačnije, to me je na neki način zabavljalo ili, ako je to neozbiljan termin za jednu ozbiljnu knjigu, uzbuđivalo dok sam pisao. Ne znam za druge pisce, ali meni je veoma važan taj subjektivni osećaj u trenucima rada. Što sam više „unutra” to na kraju ispadne bolji tekst... Ne znam, zaista, zašto bi to „narušavanje reda” bilo nedostatak. Umetničko delo, bilo književno ili likovno, jednim je svojim važnim slojem i igra. Pa i igra sa vremenom...

R. G. P.: *U romanu Crvena marama, sva od svile, obavili ste detaljnu autopsiju metamorfoze komunista. Najjača slika je: „Prvi put ste to činili kao mladi komunista, drugi put kao ostareli šovinista.” Da li ste se tu osvrnuli i na Antonija Isakovića? Da nam bude loše da bi on mogao da piše?*

M. P.: Povodi za neko delo mogu biti na prvi pogled banalni, efemerni, slučajni... „Okidač” za ovaj mali roman ili veliku pripovetku iz osam segmenata, kako god, bio je jedan intervju tog pisca koji je tada bio visoki funkcioner Miloševićeve stranke, važan čovek u njihovim redovima. Pitali su ga šta će biti ako uvedu sankcije a on je, otprilike, rekao da će „narod možda malo patiti, a nama piscima će to dobro doći da pišemo nove lepe knjige”. Ni manje ni više nego lepe. To „lepe” me je posebno razgnevalo.

Postavio sam sebi jedno vrlo jednostavno pitanje – šta bi bilo sa junakom „Crvenog šala”, tog nezaobilaznog elementa partizanskog katihizisa da je nekim čudom preživeo streljanje? Da li bi se i on priključio stranci koja je sejala nesreću gde god je mogla. Lik streljanog-pa-preživelog je „provučen” kroz sva traumatična čvorišta jugoslovenske istorije druge polovine dvadesetog veka i utoliko je, možda, pomalo artificijelan. Kada je čitala rukopis, moja žena je rekla da je nemoguće da neko bude takav monstrum... kao glavni lik... Ja sam rekao – osvrni se oko sebe, razmisli. Brzo se složila da smo okruženi takvima. I zato nam je valjda ovako.

R. G. P.: *Da li se možete složiti sa mišljenjem, ako nisu kritičari primetili, čitaoci možda jesu?*

M. P.: Imam utisak da su se moje knjige, barem u početku, više širile usmenom preporukom. Mnogo toga važnog u našoj kulturi prošlo je bez temeljne i suvisle kritičke reči, i obrnuto, mnogo bezvrednih pojava bilo je obasuto laudama najviše kategorije. Ali vreme sve izvaga, konačno, kao što reče Crnjanski, vuku se tek mrtvom rep meri...

R. G. P.: *U esejima Stariji i lepši Beograd, pisali ste o došljacima u Beogradu. Kakva je sada projekcija Beograda? Projekcija mentaliteta?*

M. P.: Grad je mnogo manje projekcija mentaliteta nego što je otisak države u tvrdom materijalu. *Stariji i lepši Beograd* je knjiga koja je proizašla iz jednog kursa od osam predavanja koji sam držao na tadašnjem AOM-u, ona, da sasvim pojednostavim, govori o urbanoj koroziji koja se u Beogradu dogodila u senci ratova za jugoslovensko nasleđe koji se, kao što smo svojevremeno slušali na medijima, zapravo nisu dogodili... U nekom smislu to jesu eseji, ali ja više volim da tu knjigu nazivam „bedekerom Beograda devedesetih“, mislim da je to manje pretenciozno, a i tačnije je. U osnovi dolazim iz oblasti koja se sada najčešće zove „vizuelna umetnost“, sticajem okolnosti i nešto malo znanja iz arhitekture i urbanizma – nedovoljno da bih se smatrao stručnjakom. Verovao sam da će takvu knjigu napisati neko drugi, neko mnogo pozvaniji i opremljeniji od mene. Pošto se to nije dogodilo, što kažu, zavrnuo sam rukave. Ljudi su, mislim, voleli tu publikaciju, otišla su tri izdanja i dugo je nema osim s vremena na vreme na sajtovim koji prodaju polovne knjige. Već dugo razmišljam da li ima smisla uraditi novo izdanje, ljudi me nagovaraju... Ipak je to jedan kapsulirani odsečak vremena koji je sada već davna prošlost, modaliteti uništavanja urbanog tkiva sada su sasvim drugačiji, ta osiona seljačko-kapitalističko-kriminalna džentrifikacija zahteva drugog pisca, ali svakako ne sme da ostane neprokomentarisana.

R. G. P.: *Da li se za roman Vrt u Veneciji, može reći da je „virtuelni bedeker kroz Beograd osamdesetih i devedesetih“, kada je reč o protestima? Da je to ispovest grada i umetnika?*

M. P.: To jeste neka vrsta jukstapozicije dva Beograda, onog osamdesetih i onoga koji se stvorio devedesetih, ali u osnovi to je ljubavna priča, priča o nestajanju.

R. G. P.: *„Vrt u Veneciji u svojem je možda najbitnijem sloju priča o rastakanju, „kratak pregled raspadanja“, da se svima nama samo nešto pričinilo, u jednom neprirodnom, dekadentnom dugom Predahu Između Ratova (Teofil Pančić, „Vreme“, 12. decembar 2002).*

M. P.: Da, eto, Teofil je rekao rastakanje ili raspadanje, ja sam rekao nestajanje... To mu dođe slično ili isto. Osamdesete su bile vreme kada su kreativnost, mašta, umetnost... nešto značili, bilo je važno biti u bendu ili blizu benda, slikati, crtati, snimati i montirati. Ja sam u decembru 1985. godine otišao u JNA iz jednog Beograda, a deset meseci kasnije vratio sam se u sasvim drugi, kao da je ta energija najednom splasnula i posle se dogodilo to što se dogodilo. Epoha koja je usledila nakon tih rušilačkih i istovremeno zamrznutih godina

donela je jednu sasvim novu skalu vrednosti. Tek iz te perspektive te rane osamdesete se ukazuju onakvima kakvim ih je opisao Teofil. Ili, tačnije, kakvim ih je prepoznao u mojoj knjizi.

R. G. P.: *Roman Eliša u zemlji svetih šarana, jeste konstrukcija, to je linearni tok. Često ste kritičarima zamerili da nisu na pravi način pročitali Vaše knjige, da su angažovani itd. Da li je Eliša aluzija na Alisu Luisa Kerola?*

M. P.: Pa naravno, to je jasno na prvi pogled, čak i na nivou naslova. Do mere da bi se možda moglo reći da je to *re-enactment* iliti, na našem jeziku, ponovno odigravanje. Knjigu nosi jedan u osnovi jednostavan zaplet, gostovanje američke plesne trupe u prostorima iza nekadašnje „Gvozdena zavesa“, a takvi su projekti u deceniji nakon pada Berlinskog zida, setimo se, bili obilato finansirani i imali su često nepodnošljivu, nadmenu „prosvetiteljsku“ dimenziju. Ta je priča ukrštena sa još jednom, još jednostavnijom, onom o deset malih crnaca. Reč je, dakle, o dubinskom nerazumevanju Zapada i Istoka. Budući da je narativni okvir jednostavan, ceo tekst je prožet vinjetama, minijaturnim zagonetkama, anagramima... te male igre i subverzije u tekstu ono su što najviše pamtim iz vremena pisanja te knjige.

R. G. P.: *Zbirka priča Agnec, tema tranzicije, o stanju duha i morala jedne nacije. Da li su junaci bahati i samozadovoljni u istoj meri kao i pobednici?*

M. P.: Da, među junacima te zbirke ima mnogo bahatih i samozadovoljnih, prosjački makro iz naslovne priče je dobar primer. Ali ipak preovlađuju gubitnici – prodavci nasleđstva, beskućnica iz priče koja je mala posveta Egziperijevom *Malom princu*, čovek koji se skriva od svojih zločina u putujućem cirkusu-varijeteu...

R. G. P.: *Iz iste zbirke, baba Emilija je Velika Majka, nemilosrdna, koja predsedava, na kraju, srpskom parlamentu, kao najstariji poslanik. Da li se može reći da ste Vi angažovani pisac koji spaja poetiku i politiku na najefektivniji način?*

M. P.: Hoćete li da kažete da u onom smrtonosnom cirkusu koji je bio politika bračnog para Milošević-Marković nije bilo primera po kojima je bilo moguće izvajati takav lik? Politika, i to loša, već se dugo bavi nama, oblikuje u značajnoj meri našu svakodnevicu, pa zašto se i ja barem u trenucima pisanja ne bih malo bavio njima. A koliko je to efektno nije na meni da procenjujem...

R. G. P.: *„Bilo je to vreme kada je na svaki glas razuma i opomene vlast – a svaka vlast ima tendenciju da, pre ili kasnije, sebe poistoveti sa bogovima – slala zmije i akrepe na one koji svoja javna istupanja ne saobražavaju očekivanom.“ Da li je to posezanje za mitološkim sižeom?*

M. P.: Ne nužno, samo malo slikovitije izlaganje...

R. G. P.: *Roman Ultramarin, ima i podnaslov roman bez slika. Priča je o ocu, o detinjstvu i odrastanju, ali i o nestanku jedne zemlje, o Italiji i o umetnosti. Uz ovaj roman štampana je još jedna knjiga Ultramarin Encore, roman bez reči, sačinjen od samih slika. Roman u formi*

eseja-putopisa po Italiji. Koliko je bilo teško pisati posle Albaharijevog Cinka i Kišovog Peščanika?

M. P.: Pa ja bih tu svakako dodao i Konstantinovićeve Dekartovu smrt. Sve su te priče naravno individualne, ali je, kako bi se to reklo, sličan ili isti okvir. Imajući u vidu visoke domete tih pobrojanih naslova to je svakako okvir koji obavezuje. Ali poetičke odluke su različite, veoma različite... Utoliko to nije bilo teško. Moj pokušaj se može svesti na jedno – želeo sam da napišem jednu ne-morbidnu knjigu o smrti. Negde u tekstu postoji rečenica: moj otac – svetli Heraklit. Narativnu okosnicu čini, sa jedne strane, raščišćavanje njegovog ateljea koji se nalazio na mansardi Kolarca, a sa druge rekonstrukcija jednog putovanja po Italiji koje se dogodilo kada sam imao trinaest godina. Kako se u tom difuznom tekstu pojavilo i mnogo likovnih referenci, postavilo se i pitanje statusa pripremljenog vizuelnog materijala u samom korpusu knjige. Bilo je tu fotografija koje sam napravio kada sam kasnije išao istim stazama, nešto dokumentarnog materijala, mnoštvo kolaža i poneka reprodukcija dela koje se pominje. Nisam želeo da to budu puke ilustracije. U jedan mah pomislio sam da bi čitanje teksta moglo ići paralelno sa posmatranjem niza slika, neke vrste scenosleda koji priča istu priču, prati isti tok. Otud dve „sveske“ jedne knjige, imamo knjigu „bez slika“ i onu „bez reči“. Pošto se taj zahvat pokazao komplikovanim za naše čitaoce, dve knjige su pomalo zbunjivale, drugo izdanje je, kako bi se to reklo, „integrisano“.

R. G. P.: *Oštra kritika društva, za mene, najjača je u romanu Ultramarin. Da li je lik oca opsesija srpske kulture? Sazrevanje kroz svevideću figuru oca?*

M. P.: Možda... Pomenute su malopre tri knjige koje su važne ne samo za mene nego i za srpsku književnost. Sve one jesu „paterocentrične“, ali u manjoj ili većoj meri nose uzglobljenost u društveni okvir. To čine vrlo diskretno, u tome je njihova veličina. Imali smo taj rat, zločine o kojima se znalo, ali mahom ćutalo, mislio sam da je nenormalno praviti se da toga nema. Ono što Vi imenujete kao „oštru kritiku društva“ u ovoj knjizi prepoznajem kao situacije u kojima se ispoljava očev nespokoj pred lavinom iracionalnosti i nasilja koja se približava. Kroz dve ili tri sličice postavio sam horizont sa kojeg se sagledava u kojoj meri je sve to što se zbivalo potresalo starog čoveka. Ako se to vidi kao kritika društva onda je svakako veoma posredna.

R. G. P.: *Roman Arkadija priča je o ruskim i našim tajkunima, o politici i krupnom kapitalu; o korupciji koja prevazilazi fantastiku. Kako i zašto ste se odlučili da roman napišete crnogorskom ijekavicom?*

M. P.: Nije to crnogorska ijekavica, to je bokeški jezik, jedan od petnaestak na koje se raspao jezik koji sam učio u školi. Ne vidim zašto bismo se u toj fragmentaciji zaustavili na broju koji je trenutno važeći... Imao sam i lektora za bokeški. Iako se čini da je knjiga naglašena stilizacija, groteska... njen „realistički“ sloj je veći nego što izgleda na prvi pogled. Kao jednu vrstu odmaka od stvarnosti napravio sam „alternativnu geografiju“ Boke koju

smatram nekom vrstom svog drugog zavičaja. Svakako, to je jedna od knjiga u kojoj sam najviše uživao dok sam pisao, ne samo zbog jezika već i zbog humora i satiričnog sloja koji je prožima od prve do poslednje stranice.

R. G. P.: *U romanu Vitiligo, dominiraju glagoli odlaziti, stizati, vraćati se, kada se govori o nenadnom otkriću srednjovekovnog rukopisa i dvoje istraživača, Beograđanki i Amerikancu, kako bi došli do Dursuma, magičnog mesta njegove radnje. Da li je to putopis kroz Balkan? Ili politički triler?*

M. P.: Pa jeste, podnaslov jeste „road movie“, što bi već upućivalo na putopis. Ali nije to samo prikaz krstarenja dvoje junaka po krajevima u kojima se sleže barut, po dojučerašnjim ratištima, to je priča u kojoj se putovanje paralelno odvija na dva horizonta i na trećem, po vertikalni, vremenskoj... U velikoj meri koristio sam tekst izveštaja sa vizitacije koji Marin Bici, barski nadbiskup sa početka sedamnaestog veka, šalje Vatikanu. To jeste opasno putovanje po njegovoj dijecezi pod otomanskom upravom. Ali u knjizi mora biti i udela mašte, tako da je faktografija mutirana i nadograđena kao priča o putovanju u podsvest Balkana, među bića i zlokobne sile što egzistiraju duboko na dnu kraških jama i s vremena na vreme, kao kakvi gejziri, izbijaju na površinu... Naravno, budući da se ta erupcija podsvesti događa u naše vreme, to jeste delom i ono što nazivate „političkim trilerom“...

R. G. P.: *Vaša peta knjiga priča O papagajima i predatorima, objavljena prošle godine, govori nam o vremenu tranzicije, o likovima koji su zatečeni slomom jednog sistema vrednosti: o padovima, nadama, ljudima na margini društva. Dokle će nas pratiti tako sumorne teme?*

M. P.: Ova najnovija knjiga, zbirka priča, u izvesnom smislu nastavlja liniju zbirke *Agnec*. Neke od priča objavljene su ranije, neke su nove. U osvrtima na tu knjigu nailazi se na reč „fantastika“, i zaista, u većini priča postoji iskorak ka nemogućem. Ali to je uvek u funkciji tih, kako kažete, „sumornih tema“. One će nas, bojim se, pratiti još dugo. Ali ako im pridemo sa zrcem humora, ako se opredelimo za barem jedan sloj dobro postavljene satire, možda ćemo lakše preživeti.

R. G. P.: *Izlagali ste na pedesetak samostalnih i grupnih izložbi u Jugoslaviji i u više evropskih gradova. Ja pamtim i onu Vašu izložbu sa temom Belog anđela, davne 2006. godine u Studentskom kulturnom centru. Kao Brendopolis, zanimljive slike pekara, berbernica, gde se sve mogao videti lik Belog anđela.*

M. P.: Izložba Brendopolis čiji je deo bio niz fotografija sa Belim anđelom koje pominjete spada u istraživačko-kolekcionarske projekte. Delom je ona proizašla iz knjige *Stariji i lepši Beograd*. Posle nje bila je izložba *Godina lava* u kojoj je postojao niz fotografija takozvane betonske galanterije. Ti nizovi jasno govore o trenutku u kojem živimo, ali imaju i nekakvu vertikalnu koja preseca epohe, duboko u prošlost. Utoliko su ti ciklusi bliski i onome što radim u domenu tradicionalnije shvaćenog slikarstva.

R. G. P.: *Koliko su isprepleteni Vaše književno i likovno stvaralaštvo?*

M. P.: U dugom periodu sam se trudio da ta dva svoja „posla“ držim što dalje jedan od drugog. Naravno, ako bi se neko potrudio, mogao bi da nađe i neka preklapanja, manje tematska, a više u potrebi da delo, likovno ili književno, svejedno, ima unutrašnju kompleksnost koja se pak na epidermu, na tom površinskom sloju, čita kao jednostavnost. Tu je, dakle, reč o nekakvom metodu, opštem pristupu... Ali u novije vreme ima i preklapanja druge vrste, pomenio sam knjigu Ultramarin gde sam istu priču ispričao rečima i paralelno nizom slika.

R. G. P.: *Kada ste govorili o Univerzitetu („Politika“, 15. oktobar 2016) rekli ste: „Čak i vlastodršci društva koja se ne bi mogla opisati kao demokratska gaje izvestan respekt prema toj izdvojenoj poziciji obrazovanja.“ A danas?*

M. P.: Za razliku od zemalja gde privatni univerziteti imaju dugu tradiciju i nesporni nivo kod nas su oni, uz samo nekoliko izuzetaka, ispod svakog nivoa a ponekad svedeni na prodavnice sumnjivih diploma. Na taj način pravi se sprdnja sa ozbiljnim fakultetima. U Arkadiji sam, kao bizarne i na prvi pogled izmišljene likove, uveo braću Spiridonoff. Oni su međutim skoro „hiperrealistički“ preneti likovi blizanaca Bogdanov koji su serijom plastičnih operacija sebe pretvorili u bića sa druge planete, koji su otkrili šta se sa univerzumom dešavalo nekoliko sekundi pre velikog praska i tim kolosalnim otkrićem zavredeli da se nađu na listi od deset najvećih prevaranata na svetu. E pa, oni su počasni doktori jednog od naših privatnih univerziteta. Šta dalje reći... Znanje jeste roba, to nije sporno, ali daleko od toga da je jedino roba. Jedan od zadataka univerziteta jeste odbrana dostojanstva – dostojanstva znanja, ličnosti, kriterijuma...

R. G. P.: *Vaše drage knjige kojima se pokatkad vraćate su Gargantua i Pantagruel, Priče iz 1001 noći. Volite i memoare, volite i Faulsa, Zebalda.*

M. P.: Prve dve pomenute knjige, remek-dela stare književnosti, objedinjuje činjenica da ih je na naš jezik preveo Stanislav Vinaver. Čitam ih uvek iznova kao protivotrov sveopštem srozavanju maternjeg jezika koje prožima medije i polako se seli u književnost koja se u ovom trenutku, najvećim delom, oko nas stvara u nepodnošljivoj lakoći blebetanja. Osim toga, ta dela, sve sa Vinaverovom jezičkom pirotehnikom, podsećaju nas da je duhovitost nezaobilazan sastojak dobre književnosti. Zebald i Fauls, uz još neke pisce dvadesetog veka, među ostalima i Eka, govore nam da učena književnost ne mora biti dosadna, naprotiv...